

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü yanıtladı: Film arşivimiz güvende mi?

Kültür SanatSöyleşi•

20 Temmuz 01:00

Prof. Dr. Handan İnci Elçi ile 'Prof. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Merkezi' üzerine konuştuk. Merkezde kayıtlı 6 bin 105 film var. İnci, 'Üniversitemizin mutlaka desteklenmesi gerekiyor.' dedi.

FÜSUN İKİKARDEŞ

Prof. Dr. Handan İnci Elçi ile MSGSÜ'deki odasında bir araya geldik, hakkındaki iddiaları konuştuk, Aydınlık'a önemli açıklamalarda bulundu.

- **Siz edebiyatçısınız, Ahmet Hamdi Tanpınar'ı çalışırken de akademik ve yazım hayatınızda da mutlaka arşivlerden yararlandınız. Arşiv ve arşivin güvenliği, bir millet ve bir devlet için neden önemlidir?**

Bir insanın hafızası neyse, millet için de arşiv odur. Özellikle kültürel geçmişini arşivleyip ulaştırılabilir kılmamış milletlerin demansa uğramış insanlardan farkı olmaz. Ülkemizde bazı belgeler maalesef henüz gün yüzüne çıkarılmamıştır. Varlığından haberdar olduğumuz arşivler ise uluslararası standartlarda erişime açık değildir. Ulaşamadığımız sürece arşiv işlevini yerine getirmiyor demektir. Sözü ettiğiniz Tanpınar arşivi neredeyse 60 yıldır adı var kendi yok durumundaydı. 1999 yılında gün yüzüne çıkardığım ve bazı yayınlar yaptığım bu arşivin bütün belgelerini 2017 yılında İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Müdürlüğüyle yapılan anlaşma çerçevesinde dijitalleştirdik ve Tanpınar Merkezi'nin internet sayfasından bir kısmına erişim sağladık.

- **Sami Şekeroğlu Film Merkeziyle ilgili size yönelik birçok haber ve yorum çıktı, neden özellikle bu merkez?**

Çünkü bu merkezde bulunan film arşivi ülkemizin en değerli film arşividir, böyle bilinir ve tanınır. Öte yandan işleyiş biçiminde efsaneleşmiş bir içe kapalılığı da vardı, bu nedenle orada olup biten her şey çok merak ediliyordu. Böyle olunca merkez ve arşiv üzerine çıkan haberler büyük bir ilgi çekti.

- **Bu merkezin Türk sinemasının hafızası olduğu ve çok önemli bir kültürel miras değeri taşıdığı biliniyor. Nasıl oluşmuş bu arşiv?**

Merkez'in tarihi 1962'ye dayanıyor. O sırada Resim Bölümü öğrencisi olan Sami Şekeroğlu ve arkadaşları kıymetli bir iş yapmışlar, kimsenin fazla önemsemediği bir tarihte, sadece filmleri değil sinemayla ilgili afiş, fotoğraf, senaryo ve benzeri sinematografik malzemeyi de toplamaya başlamışlar. Şekeroğlu ile birlikte Bülent Erkmen, Ersu Pekin, Emre Çağatay, Turgay Sapanlı ve Erdal Küpeli de çok çalışmışlar. Yapım şirketlerinin terk edilmiş depolarından toplanan yerli-yabancı filmleri onarmış ve arşivlemişler.

Böylece Türk Film Arşivi'nin temeli atılmış. Arşiv büyüdükçe mekan ihtiyacı da büyümüş ve 1974'te Balmumcu'ya şimdiki binaya taşınmış. 2012 yılında ise senato kararıyla, "Prof. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Merkezi" olarak adı değiştirilmiş.

KAPISINA KİLİT VURULAMAZ

- **Bu merkezin sizden önceki eksiklerini ve sizin döneminizde yapılan çalışmaları anlatır mısınız?**

Üniversitemize rektör olarak görevlendirildikten sonra merkezde çalışan personelin ilettiği bazı şikayetleri incelemek gerekti, bu nedenle görev süresi bitmiş olan müdürü yeniden atamadım. Yönetmeliğine göre merkezin yönetimi sadece STV Bölümü hocalarından olacak şekilde düzenlenmiş. Bu bölümde kadrolu sadece beş hoca var ve hocaların hepsi aynı zamanda merkezin yönetim kurulunda görev yapıyorlar. Sözünü ettiğim şikayetlerden iki gün sonra konuşmak için bölüm hocalarını davet ettim, ancak müdürün görevine devam etmeyeceğini öğrenince topluca istifa etmeyi tercih ettiler. Bu merkez, kapısına kilit vurulabilecek bir merkez değildir, Türkiye'nin bütün önemli film şirketlerinin filmleri orada muhafaza ediliyor. Bu şirketler, telif haklarına sahip oldukları filmlerini zaman zaman alıyor, dijitale aktartıyor, sonra yine arşive teslim ediyorlar. Merkezin müdürsüz kalması bu işleyişin sekteye uğraması demektir. Yönetim Kurulu topluca istifa edince, kurumumu dışarıya karşı korumak, içerideki şikayetleri incelemek ve sorunlara çözüm üretmek için yönetimi geçici olarak üzerime almak zorunda kaldım. Bu arada, merkeze müdür atayabilmek için senato kararıyla yönetmelikte değişiklik yapmak kaçınılmaz oldu. Yönetmelik bu ihtiyaçla değişti. Bir yıla yakın süredir de sinema ile ilgili çalışmaları olan bir müdürü ve yine sinema üzerine yayınları ve çalışmaları olan hocalarımızdan oluşmuş yönetim kurulu var. Merkezi olması gereken yere taşımak için canla başla çalışıyorlar. Mesela öncelikle arşivdeki film bilgisine ulaşılabilecek bir arşiv yönetim sistemi hizmete açıldı, bu elbette çok daha geliştirilecektir. Şu anda da kâğıt arşivin bütünüyle dijitalleştirilmesi için kapsamlı bir proje üzerinde çalışılıyor.

- **Önceden bu merkeze giriş serbest miydi? Demir parmaklıkları meşhurdu... Hem güvenlik önemli hem de bilgi hazinesi! Şimdiki durum nedir? Kimler nasıl yararlanabiliyor? Bir karşılaştırma yapar mısınız?**

Merkez hep açıktı, ancak hizmet kalitesinden şikayetler olduğunu yıllardır duyardım. Bu tür nitelikli arşivlerde güvenlik önlemlerinin üst seviyede olması elbette gereklidir, buna şaşırılmamalıdır. Şaşırtıcı olan bu nitelikte bir arşivin envanter kaydının olmamasıdır. Düşünün ki yığın yığın kıymetli belge, fotoğraf, afiş ve benzeri malzeme odalarda üst üste istiflenmiş. Aradığınızda bulmanız bir yana, envanter olmadığı için neyi aramanız gerektiğini de bilmiyorsunuz. Bu arşivden her an sinema tarihini değiştirecek, kimsenin bilmediği bir belge çıkabilir. Nitekim, Merkez Müdürü Başak Ürkmez yönetimi devraldıktan sonra bir odada üst üste katlanmış ve çok yıpranmış halde sinema fenerleri buldu. Bu hazine değerindeki fenerler yok olmak üzereyken Kültür Bakanlığında aldığımız proje desteğiyle derhal restore edildi ve bir kitaba dönüştürüldü. Arşivde bu şekilde onarılması ve yayımlanması gereken nice bilgi ve belge olduğunu düşünüyoruz.

ENVANTER KAYITLARI TAMAMLANMALI

- **Envanter konusu üzerinde duruluyor. Siz de rakamları açıkladınız ve “kayıtlı 6105 film bulunuyor. Bunlardan yalnız 247’si Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesine ait” dediniz. Diğer 5 bin küsur film ve belgenin güvenliği nasıl sağlanıyor? Envanter olmaması, devralırken ve devrederken kaçak belge için elverişli demek değil mi?**

Bakın bu çok önemli bir konu. Kutuları tek tek açıp kontrol etmedikçe fiziki durumlarını da bilemeyeceğiz, gerçek sayılarını da. Şimdilik elimizde sadece bir liste var. Buradan hareket edersek, kayıtlı 6105 film olduğu söylenebilir. Bunlardan 2291 adedi Kültür ve Turizm Bakanlığında, 3567 adedi farklı film şirketlerine, 247 adedi ise üniversitemize ait. Bunların nitrat tabanlı olanları özel bir odada tutuluyor. Yönetimi devraldığımında, iklimlendirme koşullarının

uygun olmadığının raporlanması üzerine daha güçlü iklimlendirme cihazları yerleştirildi. Bu da ciddi bir elektrik sarfiyatı getirdi. Bunlar bir devlet kurumunun altından kalkamayacağı hizmetlerdir ve üniversitemizin mutlaka desteklenmesi gerekiyor. Ayrıca envanter kaydına girmemiş ve iklimlendirme yapılmadan saklanmış binlerce film var ki bunlar üzerinde de ivedilikle çalışılması için uzman kadrolara ihtiyacımız var.

- **Sizin döneminize kadar hiçbir rektör karışmıyordu, siz arşive girdiniz ve yönetimi değiştirdiniz. Başındakiler kaç yıllıktı ve uzmanlıkları neydi? Değiştirme gerekçeniz nedir? Önceki ekip gittikten sonra neler yaptınız?**

Yönetim olarak merkezle ilgili kararlar almaya başlamamızın sebebi yıllardır orada çalışan personelin bazı şikayetleriydi. Arşivin durumundan daha sonra, şikayetleri inceleme sürecinde haberdar olabildik. Üniversitemizin hoca sayısı en düşük bölümü Sinema-TV bölümüdür. Giderek artan öğrenci sayısına karşı derse giren sadece 5 hocamız var. En yeni kurulmuş bölümlerimizde bile bu sayı on beşi bulur. Arşiv personeline ise durum daha vahimdir. Bu çapta bir arşivde görevli 1 restoratör var, evet sadece bir. Yıllardır arşivin her türlü film alışverişinden sorumlu olan ve artık konunun alaylı uzmanı haline gelmiş 1 teknisyen ile Sinema-TV Bölümünden mezunu olup arşivde devlet memuru olarak çalışmayı seçen bir personelle birlikte, bu büyüklükteki bir arşivin bütün yükünü 3 kişi taşıyordu. Haliyle çok yıpranmışlardı. Arşivin bu hale gelmesinin bir nedeni de personel sayısının azlığıdır. Burada kısa süreli çalışıp şartlara dayanamayınca ayrılan da çok olmuş. Oysa merkezde tek işi filmlerin ve kağıt arşivin uluslararası standartlarda hizmete sunulması olan en az yirmi kişinin acilen çalışması gerekiyor. Maalesef, bu işlerle ilgilenmesi gereken kişiler dikkatlerini arşive vermek yerine, sözünü ettiğim şikayetlerin oluşmasına yol açmış. Bakın, iyi niyet çok önemli. Üniversite olarak biz arşivi hak ettiği yere taşımak için çaba gösterirken sinemaya gönül vermiş kişilerin de heyecanlanması ve destek vermesi gerekir. Bu arşiv üniversitemizin koruması altındadır ancak sahibi Türkiye'dir. Ülkemizin sinema kültürüyle ilgili her kesimi bu birikim üzerinde söz sahibi olmalıdır.

'FIAF İLE İYİ DİYALOĞUMUZ VAR'

- **Arşiv, 1973'ten bu yana Uluslararası Film Arşivleri Federasyonu FIAF üyesi. İlişkiniz nasıl? Bir müdahale ya da denetim sorunu yaşadınız mı?**

Dünyadaki bütün ulusal film arşivlerinin üye olduğu FIAF bizi Turkish Film and TV Institute olarak tanıyor. Bu kurum bir denetim ya da müdahale mercii değil. Arşivin durumu için uzman raporu istediğimizde böyle bir iş tanımlarının olmadığını söylediler. Ancak Merkezin Müdürü Başak Ürkmez göreve gelmez FIAF yetkilileriyle çok verimli bir diyalog başlattı. Gelişmeleri memnuniyetle takip ettiklerini söylediler. Bütün dünyada yayımlanan FIAF Bülteninin bir sayısında merkeze ve Sinema Fenerleri projesine de yer verdiler.

HAYATIMI ARŞİVLER İÇİNDE GEÇİRDİM

- **MSGÜ rektörü olarak bu arşivi korumak kollamak için kamuoyuna duyurunuz, sözünüz olacak mı?**

Hayatımı arşivlerin içinde geçirdim, arşivlerin kıymetini çok iyi biliyorum. Film Arşivi gündem olmadan önce, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin yine çok önemli olan arşivini torbalar içinde bir depoda bulduğumda çok üzülmüş ve derhal dijitale aktartmıştım. Şimdi bu arşiv üzerinden Müzemizin tarihi yazılıyor. Aynı şekilde sinema tarihi de merkezde kutuları ve çekmeceleri dolduran belgeler üzerinden yazılacaktır. Arşivi sadece korumak değil, geliştirmek ve işlemek de çok önemli. Burada yapılacak çok iş var. Bu malzemeyi değerlendirmek için hakikaten gecikmişiz. Bakın çok ilginç bir durum: Ahmet Hamdi Tanpınar 1962 yılında vefat ediyor. Sinema TV Merkezi'nin temeli de aynı tarihte atılıyor. Tanpınar'ın arşivini 60 yıl sonra gün yüzüne çıkarmış olmam gibi, Film Arşivi'ni de neredeyse 60 yıl sonra envanter kaydını yaptırmak, dijitalleştirmek ve hizmete sunmak için kolları sıvadık. Ancak önce can güvenliği, önce arşivin güvenliği.

KÜLTÜR BAKANLIĞI İLE İŞ BİRLİĞİ

“Kültür Bakanlığının Merkez’le ilişkisi çok eskiye dayanıyor. Bakanlığa ait nitrat tabanlı belge filmleri Merkez tarafından dijitale aktarılmış. Bu filmler parlayıcı özelliği nedeniyle çok tehlikeli ve hassas koruma gerekiyor. Binalarımızın deprem riski raporlanınca endişemiz iki katına çıktı. Arşivin içinde bulunduğu tehlikeli binadan nasıl uzaklaştırılacağı, nasıl muhafaza edileceği ve uluslararası standartlarda nasıl hizmete sunulacağı hakkında uzmanların görüşlerini alıyoruz. Bu raporların bazıları üniversitemizin web sitesinde yayımlandı. Arşivde filmlerini muhafaza ettiğimiz firma sahipleriyle de görüştük, fikirlerini aldık, desteklerini istedik. Bu süreci bir Danışma Kurulu ile yöneteceğiz. Çok hızlı hareket etmemiz gerekiyor ve en büyük sorunumuz mekan temin etmek. Üniversitemizin tek hedefi bu değerli arşivi korumak, geliştirmek ve uluslararası standartlarda hizmete açmaktır. Bu amacı paylaşan herkesi bizimle çalışmaya davet ediyoruz.”

DEPREM RİSKİ NEDENİYLE TAŞINACAK MI?

“Neredeyse bir yıl önce binanın gözle görülür şekilde harap durumda olan bloğunda inceleme yaptırmıştık. Depreme dayanıksız raporu gelince bütün blokların incelenmesini talep ettik. Ayrıntılı ve uzun bir inceleme sonunda

geçen ay benzer riskler oralar için de raporlandı. Balmumcu'da hem nitrat tabanlı filmlerin tehlikesi var hem de deprem riski. İkisi bir arada bir felakete yol açabilir. Biz yönetim olarak öncelikle öğrencilerimize ve ailelerine karşı sorumluyuz, öğrencilerimizin can güvenliği her şeyden önemlidir. Sözünü ettiğiniz güçlendirme ya da yıkıp yapma konusunda ise kararı verecek ben değilim, uzmanlar ne derse o olacak. Benim için bu arşivin sağlıklı bir envanter kaydının yapılması ve uluslararası standartta hizmete açılması önemlidir.”

Aydınlık

Söyleşi: Füsun İkikardeş